

Patron

1/2010 (21. ročník)

informace přátel drobných památek Jizerských hor

Chata na vrcholu Wysoki Kamien (1058 m)

OBSAH VYDÁNÍ PATRON 1/2010

Památky v Osečné	2
Pamětní deska řídícího učitele Bohumila Honsy v Chrastavě	3
Kaple Nejsvětější trojice v Liberci - Vesci	4
15. poledník v Nové Vsi u Chrastavy	5
Železniční mezníky u kostela z Liberce do Frýdlantu	6
Pamětní deska u kostela v Nové Vsi u Chrastavy	7
Pamětní tabulka Rudolfa Fuksy v Chrastavě	8
Krkavčí skály	9

Pamětní deska PhDr. Josefa Václava Scheybala	10
Tomášův kříž u Sklenařic	12
Společenská rubrika	15
Ptačí kámen	16
Pomník obětem 1. světové války v Liberci	17
Pomníky nepomníky - odložené a zapomenuté	18
Pozvánka na členskou schůzi	19
Pomník šesti oldřichovským občanům padlým na různých bojištích	20

PAMÁTKY V OSEČNÉ

Kostel sv. Víta

stojí na náměstí v Osečné. První dochovaná zmínka o zdejší kostele je z roku 1350, v té době to byl malý dřevěný kostelík. Až v roce 1565 byla zahájena jeho přestavba, která trvala tři roky, a kostel dostal zhruba dnešní podobu. Čas běžel a po 200 letech došlo v obci k velkému požáru, který poničil i kostel. Ten byl ale po krátké době znovu obnoven. V kostele je hrobka rodiny Biebersteinů, které toto panství mnoho let patřilo.

V roce 1838 koupil panství Osečná kníže Karel Rohan, erb rodu Rohanů je umístěn na přední straně kostela. Postupem času kostel pomalu chátral, ale v poslední době se dočkal opravy a opravy se dočkal i erb Rohanů, který byl znovu umístěn na čelní stěnu. Na snímcích je kostel a erb rodu Rohanů.

<<< Válečný pomník z roku 1866

připomínající válku z roku 1866 stojí na hřbitově u hřbitovní zdi už mnoho let. Zub času se na pomníku pomalu ale jistě podepisoval, až se ukázala nutnost provést jeho opravu. Tak se i nedávno stalo. Pomník i pamětní deska se dočkaly opravy. Na prvním snímku je celkový pohled na pomník a na druhém je detail desky.

Schillerův pomník

stojí na návrší, kterému se říkalo Šibeniční vrch, to proto, že zde kdysi stávala šibenice. V průběhu let i zde pracoval zub času, pomník pomalu chátral a až po 100 letech se dočkal opravy. I když to trvalo dost dlouho, důležité je, že památka zůstane zachována i pro příští generace. Na prvním snímku je pomník před 100 lety a na druhém v současné době.

Pro časopis Patron připravil: Oldřich Sladkovský

Pamětní deska řídícího učitele Bohumila Honsy v Chrástavě

Tato pamětní deska se nachází na budově mateřské školy v Revoluční ulici v Chrástavě. Slavnostní odhalení se konalo v sobotu 14. března 2009 za účasti představitelů města, organizátorů z řad zaměstnanců Společenského klubu, příbuzných Bohumila Honsy a široké veřejnosti. Deska je umístěna na budově bývalé české školy, postavené v roce 1923 díky velkému úsilí Bohumila Honsy. Text na pamětní desce zní:

V letech 1919 – 1938 působil v Chrástavě
jako ředitel menšinové školy
řídící učitel

BOHUMIL HONSA
1890 – 1969

Zastávce české menšiny, odbojový pracovník,
vězněn v koncentračním táboře Buchenwald,
po roce 1945 pomáhal při rozvoji českého školství
v našem městě a zřídil zde městské muzeum.

*Zdroj: Chrástavské listy č. 4/2009, včetně přílohy
věnované životnímu dílu Bohumila Honsy.*

*Pro časopis Patron sepsal:
Hynek Farský*

KAPLE NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE V LIBERCI - VESCI

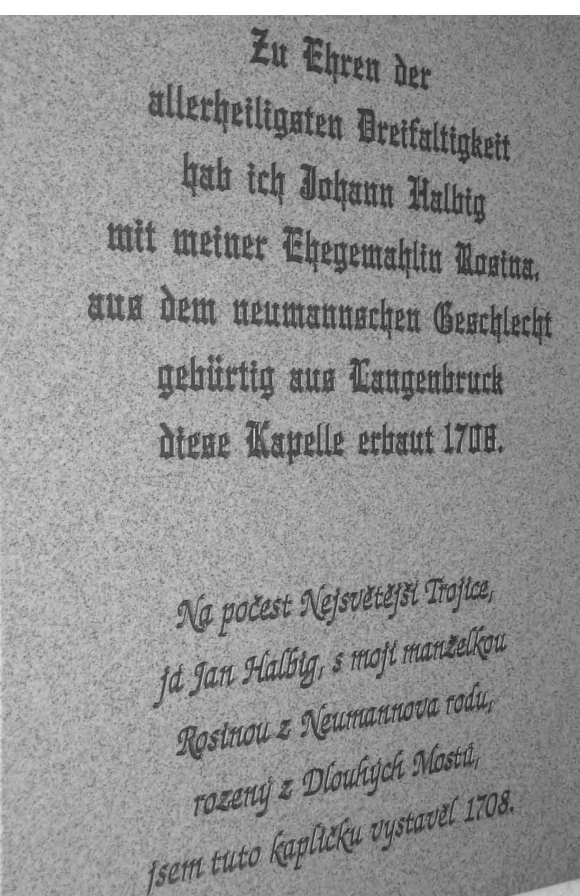

V uplynulých několika letech bylo na území města Liberce a jeho okolí zrekonstruováno několik kapliček. Např. kaplička sv. Ambrože v Selské ulici v Liberci – Starých Pavlovicích (Patron 1/08, str. 8 – 10), Barvířská kaplička na Bedřichovce (Patron 1/08, str. 6 – 7) a kaplička v Pilínkově, stojící nedaleko zrekonstruované hasičské zbrojnice. V roce 2008 k tomuto výčtu přibyla kaplička další. Jedná se o kapličku Nejsvětější Trojice v Liberci – Vesci. Nachází se v České ulici vlevo u silnice, v té části České ulice vedoucí z kruhového objezdu v Mařanově ulici směrem z města ven. Nad zamřížovaným vchodem do kapličky je vytesaný výklenek se třemi letopočty 1708 – 1924 – 2008. V interiéru kapličky se na levé stěně nachází deska s německo-českým textem, pojednávajícím o vzniku kapličky a na protilehlé stěně se nachází deska s českým textem, kde se můžete dočíst, kdo všechno se na rekonstrukci podílel.

Německý a český text tabulky na levé stěně:

*Zu Ehren der
allerheiligsten Dreifaltigkeit
hab ich Johann Halbig
mit meiner Ehegемahlin Rosina,
aus dem neumannschen Geschlecht
gebürtig aus Langenbruck
diese Kapelle erbaut 1708.*

*Na počest Nejsvětější Trojice,
já Jan Halbig s mojí manželkou
Rosinou z Neumannova rodu,
rozený z Dlouhých Mostů,
jsem tuto kapličku vystavěl 1708.*

Text tabulky na pravé stěně:

*Opravu kapličky provedli
v roce 2008 žáci a zaměstnanci
Střední školy strojní, stavební a dopravní v Liberci
a učni oboru tesař z ÚAZ Frankfurt (O)
s finančním přispěním
Česko-německého fondu budoucnosti
a Statutárního města Liberec.*

Pro Patron sepsal: Hynek Farský

Foto: Günter Menzel

15. POLEDNÍK V NOVÉ VSI U CHRASTAVY

Zeměkoule je opředena pavučinou poledníků a rovnoběžek. Tyto čáry na mapě nám umožňují určit polohu libovolného místa na zemském povrchu se zvolenou přesností. Nejdelší rovnoběžkou je rovník, který obepíná zeměkouli v délce 40 000 km. Směrem k severu i jihu se rovnoběžky postupně zkracují a na pólech končí jako bod. Poledníky jsou všechny stejně dlouhé a běží po zemském povrchu od severního pólu k jižnímu. Číslovají se od nultého poledníku, který prochází historickou královskou observatoří Greenwich v Londýně. Tato observatoř je také zdrojem světového času. Datová hranice je vložena do 180. poledníku a na každých 15 stupňů zeměpisné šířky je dáno časové pásmo po jedné hodině. Na území Česka se těší zvláštní oblibě právě 15. poledník, protože je na něm podle Slunce přesné poledne právě za jednu hodinu vůči místu Greenwich. Přes naše území běží 15. poledník

od severu k jihu. Vstupuje k nám ze severu naprosto přesně hraničním vrchem Vysoký s nadmořskou výškou 642,8 m., dále v první obci na českém území, kterou je Nová Ves u Chrastavy, protíná věž místního kostelíka. Poledník dále probíhá mezi městy Liberec a Chrastava a pokračuje na Český Dub. Směrem na západ bychom mohli najít Mnichovo Hradiště a Mladou Boleslav, směrem na východ Nymburk a Pečky. Poté poledník zamíří mezi obce Rataje nad Sázavou a Zruč nad Sázavou. V Pacově prochází opět velice přesně kostelem. Jedním z posledních větších měst je Jindřichův Hradec, kde je na břehu rybníka Vajgar připomenut mramorovou deskou. Na 49. rovnoběžce, poblíž Staňkovského rybníka, se 15. poledník loučí s Čechami a pokračuje do Rakouska.

*Z textů prof. Veverky čerpal a pro časopis
Patron zpracoval: Hynek Farský*

ŽELEZNIČNÍ MEZNÍKY U TRATĚ Z LIBERCE DO FRÝDLANTU

V minulosti již bylo několikrát v Patronu psáno o existenci kamenných patníků při železnici z Frýdlantu do Černous, v oblasti Hartý. Při listování jedním ze starších čísel časopisu Krkonoše jsem v příloze věnované Jizerským horám objevil zmínku o existenci dalších, tentokrát při trati z Liberce do Frýdlantu. Patníky se mají nacházet v úseku Raspenava – Oldřichov v Hájích a dál nad skalní stěnou nedaleko přehrady v Mníšku.

V předjaří 2009 jsem se je pokusil vyhledat. Měl jsem v úmyslu postupovat ve směru přehrada Mníšek – Oldřichov v Hájích – Raspenava. S ohledem na nástupní místo celé trasy v Krásné Studánce jsem objevil deset patníků nad rámec původně hledaných. Takže malá rekapitulace.

Z konečné stanice autobusové linky MHD č. 26 v Krásné Studánce U Medvěda jsem se vrátil kousek zpět do města, na úroveň první odbočky vlevo. Po této cestě jsem došel až k železniční trati. Na přejezdu jsem pohlédl vlevo směrem k Mníšku a rozhodl se sejít vpravo nad tratí. Po vyšplhání na menší hřebítek jsem zanedlouho objevil první patník a po něm následovaly další přibližně v tomto pořadí:

SNDVB 202 – nachází se pod velkým dubem na začátku hřebítku, nedaleko kilometrovníku 168,1.

SNDVB – má uražený pravý přední roh.

SNDVB 196 – úzký, štíhlý, t.č. povalený hranol, nedaleko kilometrovníku 168,7 na úrovni odbočky Habartické ulice ze silnice Mníšek – Liberec.

SNDVB 146 – u kilometrovníku 169,1.

SNDVB – u nechráněného železničního přejezdu, u paty menšího dubu na začátku hřebítku, u kilometrovníku 169,7.

SNDVB 131 – nad skalním převisem.

SNDVB – u kilometrovníku 170,2.

SNDVB 128 (nebo 129?).

SNDVB – tyto dva patníky se nacházejí vlevo nad tratí

SNDVB 47 – ve směru popisované cesty.

Patníky nacházející se vpravo nad tratí nejsou umístěny v jedné linii. Proto doporučuji návštěvu těchto končin v době vegetačního klidu, kdy je okolní vegetace v bezlistém stavu, patníky jsou tím pádem snadněji k nalezení a i pohyb po svahu je bezpečnější.

**SNDVB – k.k. priv. SÜD-NORDDEUTSCHE VERBINDUNGSBAHN
c.k. soukr. JIHO-SEVERONĚMECKÁ SPOJOVACÍ DRÁHA**

byla postavena v letech 1873 – 1875 mezi Libercem a Závidovem. Ve své době šlo skutečně o privátní dráhu. Jak uvádí Marek Řeháček ve svém průvodci věnovaném oblasti Frýdlantska, do dnešních dnů se navzdory nedávné rekonstrukci frýdlantského nádraží ČD dochovaly na krytém nástupišti zdobené litinové sloupky s letopočtem 1874 a zkratkou SNDVB.

Mezníky s touto zkratkou lze nalézt při trati Jablonec nad Nisou – Tanvald

Zdroje: Příloha věnovaná Jizerským horám z časopisu Krkonoše-Jizerské hory č. 1/2004.

Marek Řeháček: Frýdlantsko – průvodce po krajině a jejích náladách.

Pro časopis Patron sepsal: Hynek Farský

PAMĚTNÍ DESKA U KOSTELA V NOVÉ VSI U CHRASTAVY

Na území Nové Vsi se nachází také jedna hmatatelná památka. Jedná se o pamětní desku umístěnou na náhrobním kameni s křížem, u zdi kostela Nanebevzetí Panny Marie. Zhotovili ji bývalí němečtí občané po II. sv. válce vysídlení a dnes žijící v různých částech Německa. Mnozí z nich dodnes rádi vzpomínají na svého posledního katolického faráře P. Karla Jewschenaka, který v obci po válce zůstal a také zde v roce 1958 zemřel.

GEKREUZIGTER JESUS,
ERBARM DICH UNSER
IM LEBEN UND IM TODE

UKŘÍŽOVANÝ JEŽÍŠI,
SLITUJ SE NAD NÁMI
V ŽIVOTĚ I VE SMRTI

KAREL JEWSCHEK
ERZDECHANT UND VIKAR
ARCIDĚKAN A VIKÁŘ

*4. 11. 1870 +11. 12.1958

ERNEUERT VON DEN EHEMALIGEN
DEUTSCHEN BEWOHNERN VON NEUNDORF
IM JAHRE 2004

OBNOVENO BÝVALÝMI
NĚMECKÝMI OBYVATELI NOVÉ VSI
V ROCE 2004

*Pro Patron napsal a nafotil:
Hynek Farský*

Pamětní tabulka Rudolfa Fuksy v Chrastavě

Pamětní tabulka umístěná na budově spořitelny v Revoluční ulici v Chrastavě připomíná osudy chrastavského občana Rudolfa Fuksy. Ten v průběhu konání základní vojenské služby u pohraniční stráže, spolu se svým kolegou Jiřím Hejnou, ilegálně překročil státní hranici do tehdejšího západního Německa. Zde je ihned po překročení státní hranice, odděleně od ostatních uprchlíků, vyslýchali a následně i získali pro spolupráci agenti americké zpravodajské služby CIC. Pro svoji misi na území ČSR byli vybaveni falešnými doklady, pistolí s rezervními zásobníky a granáty. Zpět na území ČSR, již coby agenti CIC, překročili hranici v říjnu 1951 s následujícími úkoly:

- Vytvoření zpravodajské skupiny a mrtvé schránky, do které budou získáni spolupracovníci ukládat informace.
- Získat šifrovací klíč od pohraniční stráže, eventuelně spolupracovníky z jejich vlastních řad.

Kontakt měl být veden prostřednictvím rádia Svobodná Evropa.

Ke spolupráci se jim podařilo získat Bedřicha Klášku a Ludvíka Vejrosta z Teplic, v Děčíně pak Josefa Petrlíka a Františka Novotného. V Teplicích byla též vybudována mrtvá schránka určená ke shromažďování zpráv získaných od spolupracovníků agentů. Ke kontaktu s příslušníky pohraniční stráže nedošlo, důvodem byla obava z možného odhalení pravé identity Rudolfa Fuksy v Plzni. Při návratu zpět do západního Německa byli v Kla-

tovech zatčeni přesilou příslušníků SNB se samopaly. Nepotvrzenou verzí zůstává, že k odhalení agentů dopomohl František Dolejš, s Fuksou sloužící na vojně. Spolupracovníci agentů byli odsouzeni k trestu odnětí svobody v délce 10 – 18 let a i otec Jiřího Hejny byl odsouzen na 2 roky za nepodání informací policii o protistátní činnosti svého syna. A agenti samotní? Jejich exekuce proběhla 9. srpna 1952 v brzkých ranních hodinách a později byli pohřbeni v hromadném hrobě v Ďáblicích. Ten byl po roce 1989 pietně upraven a na deskách náhrobních kamenů figurují mimo jiné i jména Rudolfa Fuksy a Jiřího Hejny. Text pamětní tabulky v Chrastavě zní:

**V tomto domě žil
účastník protikomunistického odboje
občan města Chrastavy
RUDOLF FUKSA**

narozen 27. 11. 1930, popraven 9. 8. 1958

Čest jeho památce

Zdroj: Chrastavské listy č. 4/2009 – zpráva o Rudolfu Fuksovi, příslušníkovi protikomunistického odboje, sepsaná jeho prasnynovcem Jindřichem Šmýdlem v roce 2008.

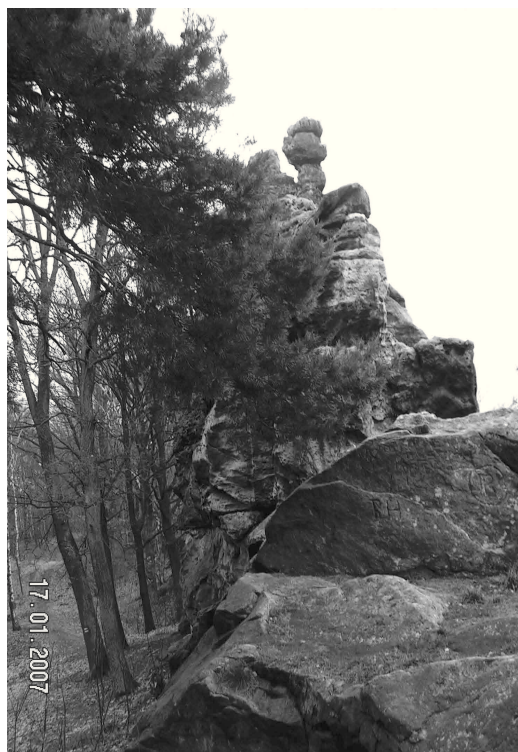
Pro časopis Patron sepsal: Hynek Farský

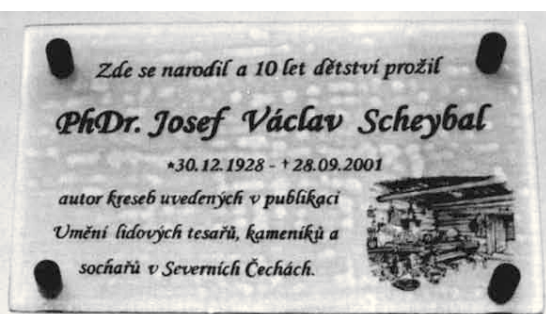
KRKAVČÍ SKÁLY

V neděli 8. listopadu se ukazovalo, že počasí bude trochu přijatelné a tak jsem se vypravil odpoledním vlakem do Křížan. Cílem byla procházka na Krkavčí skály – Vajoletky. Měl jsem obavu, že les bude po polomech poničen, ale na této straně to nebylo téměř znát, na rozdíl od Kryštofova Údolí, tam ještě leželo po lesích hodně dřeva a hlavně břízky. Šlo se docela příjemně, les krásně barevný, nikde nikdo, a tak jsem po ¾ hodiny došel na Vajoletky. Od poslední návštěvy tu vyrostl odpočinkový koutek a to mi připomnělo, že zde v minulosti stávala turistická chata. Dnes už po ní není ani stopa, ale prohrabal jsem archiv a našel jsem foto, jak vypadala. I les okolo byl mnohem nižší, dnes pomalu přerůstá skály. Na snímcích je odpočinkový koutek, Krkavčí skály a bývalá turistická chata.

*Pro časopis Patron zaslal:
Oldřich Sladkovský*

PAMĚTNÍ DESKA PhDr. JOSEFA VÁCLAVA SCHEYBALA

Tato pamětní deska se nachází u Kodešovy skály, na zdi hostince. Ten se původně nazýval „Údolí Olešky“, dnes „U Kodešovy skály“. Zde se 30. 12. 1928 narodil významný český etnograf a malíř krajiny Josef Václav Scheybal. Narodil se v rodině Josefa Scheybala st. (1897 – 1967), muže mnoha zájmů (sběratelství bibliofilie, antikvářství, fotografování). Během absolvování vojenské služby u posádky v Hrádku nad Nisou, se seznámil se svou budoucí manželkou a matkou J. V. Scheybala, Annou Riemerovou (1901 – 1988). Ta byla dcerou ševce, který měl pronajatý hostinec „Zum Erlbachthal“ v Kristiánově u Heřmanic. V podkroví tohoto hostince měli novomanželé Scheybalovi svůj první byt s mnoha bibliofilskými listy a starožitnostmi. Josef Scheybal st. založil v Kristiánově umělecko-femeslnou dílnu na výrobu dřevěných upomínkových a dekorativních předmětů zdobených malbou, batikovaných látek, kabelek a výrobků z drobných skleněných perliček. Stejně tak se zde půjčovaly maskární kostýmy a zhotovovala divadelní dekorace. Díky zálibě v antikvářství také obchodoval s bibliofiliiemi a starožitnostmi. V této době se seznámil s frýdlantským vydavatelem pohlednic Gottfriedem Wurbsem. Zde

se naučil fotografovat a později pohlednice sám vyráběl a prodával ve vlastním malém nakladatelství.

Činorodost Josefa Scheybala st. ovlivnila mládí Josefa Václava Scheybala a prostředí, ve kterém vyrůstal. Otec v něm od mládí pěstoval vztah k literatuře, historii a umění, stejně jako podporoval jeho zájem o sběratelství a fotografování. V té době se také u něho začaly projevovat kreslířské vlohy. Po záboru pohraničí v roce 1938 se Scheybalovi odstěhovali do Turnova. V letech 1940 – 1947 zde Josef Václav Scheybal studoval reálné gymnázium a spolu s otcem se zapojili do vlastivědné práce. V okolních vesnicích dokumentovali zajímavé stavby lidové architektury. S ohledem na okruh Scheybalových zájmů (terénní výzkumná práce, dokumentace uměleckých sbírek a literárních památek a sběratelská činnost) se v roce 1947 rozhodl ke studiu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. To ukončil v roce 1952 obhajobou disertační práce s názvem „Lidový dům ve středním Pojizeří a Podještědí, příspěvek k určení typu severočeské lidové architektury“.

Po skončení II. sv. války se rodina Scheybalova přestěhovala na Sychrov, kde se Josef Scheybal st. stal správcem zámku. Část rodinných sbírek a knihovny, která zůstala na Kristiánově, skončila ve sbírkách frýdlantského muzea.

Po absolvování vysokoškolských studií se Josef Václav Scheybal rozhodl k návratu do severních Čech, kde působil jako nezávislý badatel a pozorovatel. Zaměřil se na studium lidové architektury a lidového

umění. V té době začala i jeho ilustrátorská kariéra. Jedna z prvních nabídek, výtvarně doprovodit souborné dílo Karoliny Světlé, nebyla ze strany nakladatelství realizována. Poté se v roce 1961 podílel na přípravě textů a kreseb ke knize Jiřího Šolce „Lidové stavby v Pojizeří“. Z dalších Scheybalových aktivit té doby, nejenom na území severních Čech:

- Záchranný výzkum v Pošumaví v oblasti plánované vodní nádrže Nýrsko (1963), posléze v západních a severozápadních Čechách – Podkrušnohoří, Sokolovsko, Ašsko, Chebsko.
- Výzkum lidových staveb ve Slezsku, v zátopové oblasti povodí Ostravice před stavbou vodní nádrže Šance.
- Výzkum větrných mlýnů na Moravě a ve Slezsku (1965 – 1967).
- Dokumentace území obývaného českou menšinou na území bývalé Jugoslaviie (konec 60. let).
- Národopisný výzkum na Strakonicku (70. léta).

V roce 1965 dostal nabídku severočeského muzea v Liberci, kterou přijal. Měl zde na starosti národopisné sbírky a fondy z oblasti umění. Zanedlouho se stal vedoucím historického oddělení. Pracoval zde až do svého odchodu do penze v roce 1988. Kromě práce v muzeu z pozice okresního konzervátora přispěl k dokumentaci i záchraně mnoha uměleckých památek na Liberecku. Souběžně se zaměstnáním v muzeu pokračoval i ve vlastní publikační a výtvarné práci. Věnoval se soukromým projektům a doplňoval a zpracovával rodinné sbírky a knihovnu. Na přelomu 70 – 80. let intenzivně pracoval na dvou rozsáhlých

národopisných dílech. Na ilustracích pro encyklopedii lidové architektury a spolu se svou manželkou na třídičné publikaci o severočeském lidovém umění. Tato práce měla být završením mnohaletého systematického mapování lidového umění na severu Čech. Jelikož zahrnovala mnoho církevních staveb a uměleckých památek spojených s náboženstvím, provázely její vydání velké potíže. Nakonec vyšla v neúplné podobě pod názvem „Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách“, což byl zamýšlený podtitul jednoho z dílů. Po listopadu 1989 se pro Scheybalovy otevřely nové publikační možnosti. V této době též navázali kontakt s fotografem Bohumilem Jakoubkem. Navzdory pracovnímu vytížení pí. Scheybalové a zhoršujícímu se zdravotnímu stavu p. Scheybala se pustili do tvorby vlastivědně koncipované obrazové publikace „Kraj kolem Jizery“. Ve druhé polovině 90. let pak následovala kniha věnovaná Jablonecku, Železnobrodsku a Jizerským horám s názvem „Krajem skla a bižuterie“. Kromě již zmíněných aktivit byl Josef Václav Scheybal také zaníceným památkářem. V oblasti památkové péče přispěl k dokumentaci a záchraně mnoha kulturních památek, hlavně v severních Čechách. Spolu se svou manželkou šířil osvětu mezi majiteli historických objektů lidové architektury na Jablonecku a Liberecku. Ne náhodou byl Josef Václav Scheybal v roce 2007 zařazen mezi padesát nejvýznamnějších osobností Libereckého kraje.

Zdroj: Úvodní kapitola knihy Jana Strnada „Josef Václav Scheybal – Kresby a akvarelly z Jizerských hor, Jablonecka, Podještědí a Pojizeří“ z roku 2008.

*Pro časopis Patron sepsal:
Hynek Farský*

TOMÁŠŮV KŘÍŽ U SKLENAŘIC

Vždy z jara, když mi sníh nebrání přejezd hor a rozkvetou louky, vyjždím na svém kole přes Jizerky do Vysokého nad Jizerou a jeho okolí. Přijíždím po silnici od Rejdic. Za Čermákovými Rovněmi míjím vlevo odbočující silnici do Pasek a do Sklenařic už nepokračuji po silnici místem zvaným Amerika, ale cestu si krátím přes zalesněný vrcholek, Tomášovy vrchy. Na návrší se zastavím u železného kříže (foto 1), jenž ční z kamenného kvádru. Doposud jsem nikde nezaslechl cokoli o jeho minulosti. Jen vím, že je to kříž Tomášův. Až před nedávným časem se mi do rukou dostalo povídání, které se k tomuto kříži váže. Není to však příběh, na jehož počest by byl kříž vztyčen, ale příběh, který se v jeho blízkosti odehrával. Tento již více než sto let starý pří-

běh, byl vydán knihtiskem Antonína Švejnara vlastním nákladem, v Semilech roku 1895. Vyprávění začíná popisem místa.

Stála zde památná borovice, u jejíhož temene unavení poutníci sedávali a rozhlíželi se po kraji. V den sv. Magdaleny se scházívají místní dívky z celé osady. Sbírají pestrobarevné luční kvítí, ze kterého uvijí věnečky, ozdobí jimi své hlavy a za roztomilého zpěvu se ubírají k Tomášskému návrší. Na jeho vrcholu, u borovice, je očekávají mládenci. Přinesenými věnci dívky okrášlí borovici do výšky, do jaké jen dosáhnou. Kvítím okrášlí trávník a půdu kolem borovice. Velkým zvláštním věncem pak ozdobují tělo Ukřižovaného za zpěvu dumných písní (kříž pravděpodobně visel na borovici). Po vykonaných obřadech si mládenci vyhlédnou svou vyvolenou a odeberou se zpátky do osady. Tento obyčej byl zde znám již od nepaměti a mnohá dívka ani neví, jakou tím oslavuje památku.

Na dohled z Tomášského návrší bývala vidět krásná výstavná myslivna, byl to majetek knížete Rohana (snad se jedná o místo pod Štěpánkou, dnes zvaném „U spálené hájovny“) (foto 2). V této myslivně kdysi žil lesní jménem Šperling. Na svou dobu byl velmi vzdělaný. Vystudoval několik škol, vstoupil do semináře a chtěl se stát sluhou Páně. Chladná klášterní přísnost ho odlučovala od veřejného života a pobyt v těchto místech mu byl brzy zprotiven. Opustil seminář a v touze po zdravém vzduchu, volnosti a svobodě se oddal myslivosti. Údolím, které Tomášovy vrchy od lesa s myslivnou odděluje, protéká potok, jehož proud pohání dvě pily a čtyři mlýny. V jednom z těchto mlýnů žil obstarlý mlynář se svou manželkou a jedinou dcerou Pavlínkou. Makovský mlynář byl

pro svou zatvrdlou pobožnost znám široko daleko. Na svém hrdle pod vestou nosil velký růženec. Nevynechal jediného dne mši, aby svůj růženec nepomodlil. Stěny jeho bytu byly pokryty obrazy svatých, křížové cesty apod. Zkušenosti a vzdělání neměl ani on, ani jeho rodina. Pavlína byla velmi rozkošná dívka, půvabného vzrůstu a příjemné tváře. Byla vychována po náhledu svých rodičů a neznajíc okolního světa dosud nikdy neopustila prostory horské osady, ačkoli ji bylo právě osmnáct let. Vzbuzovala obdiv všech mladíků v okolí. Mladíci se však díky starému a nevládnému mlynáři neodvažovali do mlýna přijít. Pavlínka tak nikdy s nikým nepřišla blíže do styku a dosud byla vzorem nevinnosti. Bylo to v měsíci květnu, kdy se na úpatí hor probouzí to pravé jaro a nastává v přírodě nový život. Mlynářova Pavlínka kráčela od mlýna k potoku, aby v malé potoční tůňce máchala prádlo. Líbezným hlasem si prozpěvovala, aby odlehčila svému stísněnému srdéčku. Na protějším břehu potoka byl na své obchůzce lesní Šperling. Zaslechl její zpěv, pozastavil se za mohutnou jedlí a dívku pozoroval. Vzbudila v něm nezměrnou náklonnost. Její pohled obletuje jej ve dne v tmavých lesních pustinách a v noci ve snu. Jeho srdce bije jen pro Pavlínu. Uplynulo mnoho dní, mnohokrát lesní navštívil toto místo, ale vždy marně. Pavlínu tam již nikdy nespasil. Pln zármutku se vždy vracel k myslivně. Návštěvy mlýna se však obával, pro nedůtklivou a nedůvěřivou povahu starého mlynáře. Pavlíně byl mladý lesní též znám. Často jej vídala doprovázet pana faráře, s nímž byl v přátelském spojení. Kromě Šperlinga neměl farář v osamělých horách vzdělanější osoby, se kterou by se mohl slušně pobavit. Jednoho dne lesní faráře navštívil s prosbou, aby mlynáře navštívili spolu. Farář na lesním okamžitě poznal, že mu nejde ani tak o mlynáře, ale o jeho dceru Pavlínu. Farář

lesního upozornil, že z jeho návštěvy nebude mlynář nadšen. Farář se už několikrát příležitostně o lesním mlynářovi zmínil, ale mlynářovi byly ony zmínky nemilé. Lesní však od svého předsevzetí neupustil, musel vidět Pavlínu. Nastal den návštěvy. Velebný pán se oblékl a vyrazili k mlýnu, ač byl o výsledku návštěvy téměř přesvědčen. Vstoupili do mlynářovy světnice, mlynář seděl u stolu v hlubokých modlitbách. Farářův pozdrav mlynář i jeho žena vlídně opětovali, lesnímu však ani neodpověděli. Mlynářka kapala na lžici jakýsi lektvar a hněvivě zabručela „Odvážlivec! Ten bídník zavinil nemoc našeho dítěte!“ Pak přistoupila k lůžku, podala lék osobě na

něm spočívající a zatáhla závěs, aby chorobnou nespátřili. Mlynář s farářem promlouvají u stolu. Lesní zůstal stát u dveří bez povšimnutí. Po chvíli mlynář k lesnímu zlostně promluvil, že jejich dceři pobláznil hlavu a přivedl do nemoci, označil ho za nepřítele Boha a vykázal jej ze světnice. Lesní se chopil svého klobouku, ohlédl se naposledy k lůžku, kde se závěs nepatrně odhrnul, aby viděl svou milou. Velebník lesního omlouval, ale marně. Cestou ze mlýna lesní farář děkoval za ochotu. Potom dlouhou dobu bloudil lesem, hlavou mu křížovaly různé myšlenky. Marně se pokouší upokojit. Pavlína se též trápí, že její otec nepřeje lásce k lesníkovi. Jak se prohluboval mlynářův vztek, tak se horšila Pavlínina nemoc. Šperling se dál toulal po lesích a uviděl dva dřevaře vracející se z práce k domovu. Byli to Daněk a Kazdík. Potajmu

vyslechl jejich rozhovor, jak Daněk vypráví svému příteli, že jako malý hoch pamatuje, jak mlýn navštívila cikánka, která mlynáři hádala z ruky, že se jim narodí krásná dceruška, která bude mít nápadníka s chocholem na klobouku a mlynář, že bude milencům bránit. Nápadník, že zmizí a mlynář s dcerou se podivně se světem rozloučí. Také se zmiňovala o nějakém požáru. Mlynář tehdy cikanku zlostně vyplatil. Jak dřevaři rozmlouvají, Kazdík přísvedčí, že není ve mlýně všechno v pořádku. Starý prý naléhá, aby Pavlína šla do kláštera a své jmění, že zanechá zdejšímu kostelíku. Šperling se vrátil do myslivny a zemden únavou jej opanoval spánek, ač neklidný a zimniční. Časně zrána otevřel knížecí sluha dveře Šperlingova bytu a podal mu dopis s knížecím podpisem. V dopise stálo: „Pane lesní! Račte se ihned odebrati na mé panství v západních Čechách, v Pošumaví ležící. Za čtyři dny Vás tam navštívím“. Jako blesk z čistého nebe účinkovala tato zpráva na Šperlinga. Měl opustit to nejmilejší, co mu zbylo na světě. Vzmuzil se, uspořádal své věci a naposledy se rozhlédl k Tomášskému návrší a makovskému mlýnu (foto 3). Rychle se pak odvrátil a spěchal z krajiny. Vbrzku se náš lesní pozdravil s krásnou Šumavou. Známe přísloví sice praví: „Sejde z očí, sejde z myslí“, však u Šperlinga to neplatilo. Uplynulo šest roků, když se od západu blížil neznámý muž k Tomášskému návrší. Zevnějšek prozrazoval lovce. Došel k borovici a ohlédl se směrem, odkud z hlubokých lesů vyčnívala myslivna, která bývala jeho milým útlukem. Z rozejmání ho vyrušil pozdrav stařenky, která poklekla u borovice a hořce plakala. Po chvíli se vroucně a dlouho modlila. K otázce cizincově, proč tak truchlí, stařenka odpověděla: „Ach milý pane, smutná to historie, vychovala jsem roztomilé dítě, jejíž jméno bylo Pavlínka. I přišel do naší dědiny, tam do té myslivny mladík, člověk bohaprázdny,

on svedl naše dítě, aby ho náruživě milovala a od něho živou mocí opustiti nechtěla. Všechno přemlouvání i hrozby byly marné. Pavlína ve své lásce setrvala. Lesní v tu dobu opustil naši krajinu a Pavlínin stav se zhoršil. Před svou smrtí nás prosila, abychom ji dovedli na Tomášské návrší, aby ještě jednou pookřála pohledem na horskou krajinu a rozloučila se se svým milým domovem. Bylo to právě v den sv. Magdaleny, když jsme prosbě vyhověli. Sotva dosáhla svého cíle obrátila svůj zrak k myslivně, zrak se jí zakalil, počala se chvěti a klesati. Zde pod touto borovicí vypustila svou něžnou duši!“ Cizinec se slzami v očích odchází od borovice. Ubíral se k paseckému hrobníkovi, kam za soumraku dorazil. Hrobník neznámého dovedl k hrobu, nad nímž se vypínal kříž se skromným, jednoduchým nápisem. „Pavlína z makovského mlýna“. Cizinec vtiskl hrobníkovi do ruky pár stříbrňáků a kynul mu, aby jej nechal o samotě. Druhého dne zrána našli cizince jako mrtvolu na hrobě Pavlínině. Žalem mu puklo láskyplné srdce. Dřevaři Kazdík a Daněk, kteří šli ráno do práce, poznali v cizinci bývalého paseckého lesního Šperlinga. Slova cikánčina se tedy vyplnila. Pavlína se utrápila, brzy nato shořel mlýn a mlynář chtěje svou drahocennou křížovou cestu a stříbrňáky zachránit, bídne uhořel. Nešťastný lesní též zaplatil svým mladým životem. Podivné jsou cesty páně!

Takový je původ obřadu, při němž horalé ověňují borovice a sochy spasitelovy, v den sv. Magdaleny světi památku nešťastných milenců.

Tomášův kříž byl posvěcen 28. září 1852. (foto 4)

Zdroj: archiv Vlastivědného muzea ve Vysokém nad Jizerou

Pro časopis Patron sepsal a nafotil: Jiří Pavelka

SPOLEČENSKÁ RUBRIKA

Životní jubileum oslaví

- **v březnu:** 65 let – Adolf Odrážka

I dalším, kteří oslaví své narozeniny

- **v březnu:**

Ing. Ivan Fojtík, Jiří Herčík,
Petr Koffer, Josef Kuna,

- **v dubnu:**

Jiří Bažant, Ronald Novák, Jiří Šourek,
Jan Valenta, Michal Vrbata

- **v květnu:**

Ing. Miroslav Bičičtě, Zdeněk Bláha,
Herbert Endler, René Hauer,
Josef Ježek, Leoš Mach, Martin Purm,
Marie Srpová, Stanislav Zajíc

Přejeme hodně zdraví, štěstí, spokojenosti a hodně sil do další práce.

PTAČÍ KÁMEN

Chodívám odpoledne na kratší výlet. Jelikož bývá dost brzo tma, a protože při vyhledávání pomníčků se chodí v terénu a po cestách jen minimálně, tak se před setměním snažím dostat z lesa. Vypravil jsem se podívat na Ptačí kámen. Vzal jsem to průsekem shora od Prosečské chaty, ale nebyl to dobrý nápad. Šlo se mizerně, les je stále poničený po sněhové kalamitě a tak jsem jen vyfotil mysliveckou chatu (myslivců z Rádlu). Další cestu jsem už vzdal. Na Ptačí kámen jsem šel podruhé normálně od Proseče. Při zběžném pohledu vypadá Ptačí kámen jako osamělá skalka, ale ve skutečnosti je součástí skalního hřebene, který se táhne dolů do údolí. Samotný Ptačí kámen je v pořádku, nápis je obnoven, ale před ním je malý hrobeček s křížkem. Že by se tam někdo rozloučil se svým pejskem? Příkládám pár fotek.

Pro Patron napsal a nafotil: Oldřich Sladkovský

Pomník obětem I. světové války v Liberci

Na podzim roku 2004 vyšla v tisku polemi-
ka nad absencí pomníku T. G. Masaryka
ve stotisícovém Liberci a postesknutím nad
tím, jak se pietní akce k výročí založení státu
konají před pomníkem obětem srpnové inva-
ze z roku 1968, popřípadě futuristickou plas-
tikou u dolních kasáren. Pamětník pan Karel
Novák při té příležitosti vzpomíná na dobu,
kdy v Liberci existovaly pomníky dva. Torzo
prvorepublikového pomníku se po léta vále-
lo v zahradě mateřské školy v Žitavské ulici,
pomník zbudovaný v roce 1947 se do dneš-
ních dnů nedochoval vůbec. A jak vypadá
situace dnes v roce 2009? V zahradě mateř-
ské školy v Žitavské ulici se po více jak 60ti
letech pomník přece jenom objevil. Nedošlo
však k rekonstrukci původního pomníku, ale
nově se zde objevil vysoký úzký hranol s leto-
počtem 1914 – 1918 na čelní straně a s foto-
grafií původního pomníku s textem na jeho

zadní straně. Okolí nového pomníku, kromě
květinové výzdoby, doplňují i zbytky původ-
ního pomníku, na jedné z jeho částí jsou též
uvedena jména obětí II. světové války. Tento
původní pomník byl zbudován v roce 1928
a vydržel 10 let, kdy ho v roce 1938 zniči-
li Němci. Od té doby ležel bez povšimnutí
v zahradě. Text desky na zadní straně pomní-
ku zní:

**V těchto místech byl 21. října 1928
odhalen pomník padlým legionářům
s bustou T. G. Masaryka**

Druhou památkou na T. G. Masaryka je bus-
ta na štíhlém kamenném podstavci v parčíku
u Severočeského muzea v Liberci, viditelná
z Masarykovy třídy.

*Pro časopis Patron sepsal a nafotil:
Hynek Farský*

POMNÍKY NEPOMNÍKY – ODLOŽENÉ A ZAPOMENUTÉ

Při občasných pochůzkách našimi Jizerkami si často všímám různých předmětů tlejících a zrezivělých, po dlouhá léta či desetiletí zarostlých vegetací, které v minulosti někomu sloužily. Nejedná se tedy o pomníčky, ale spíše o takovou zajímavost. Např. mezi Hřebínkem a Bílou kuchyní leží za příkopem, na okraji asi třicetiletého smrkového porostu, bidlo zarostlé travou. Obyčejný kus tlejícího dřeva, nad kterým se sotva někdo pozastaví. Na fotografii pořízené zjara roku 1990 vidíte odhozené sáně, k jejichž oji byl kdysi zapřažený kůň (foto 1). Toto bidlo je právě ona oj na fotografii z roku 2007 (foto 2). Nachází se asi 200 – 300 m od rozcestí na Hřebínku, po pravé straně horské silničky směrem k Bílé kuchyni za malým paloučkem, hned zkraje lesíka dosahujícího až k silnici. Jiná záhadná věc leží nedaleko odtud, zhruba ve střední části strmé Rauscheckovy cesty, pod kamenným náspem, v místě kde je umístěna informační tabule. Leží tam starý zrezivělý rám, ve skutečnosti to je šasi pojízdné autodílny. Z úst jednoho pamětníka jsem vyslechl historku o tom, jak po skončení II. sv. války němečtí vojáci opouštěli naše území a nějaká jejich skupina odjízďela právě tudy. Když však viděli nesjízdnost a strmost cesty, nákladák, který měl v těchto místech problémy, svrhli ze stráně dolů (foto 3). O něco níže v pravotočivé zatáčce stál prý ještě obrněný transportér. Po něm však nic nezbylo. Za stopami jiné lidské činnosti musíme cestovat poněkud dále, až na osamocené břehy řeky Jizery.

Sejdeme starou cestou od Hojérova domu k Velké Jizeře. Asi 100 m vpravo od cesty a 100 m od břehu řeky je na českém území starý, do rašeliny zapadlý povoz (foto 4). Z povzdálí je patrná pouze orezlá kovová obruč loukoťového kola. Výdřevo již vzala za své. Při zahýbání obručí, je ještě částečně patrný ostrůvek zarostlý dřevěný trup povozu. Nejspíš sloužil některému z osadníků Velké Jizery. Projdeme-li se po českém břehu řeky až téměř ke karlovskému mostu, nemineme dosud stojící suchý smrk, na jehož kmeni je dosud zavěšena kladka (foto 5). Je to památka na těžbu dřeva v 80.tých letech, kdy tudy pomocí lanovky byly stahovány klády připravené k odvozu.

*Pro časopis Patron napsal a nafotil:
Jiří Pavelka*

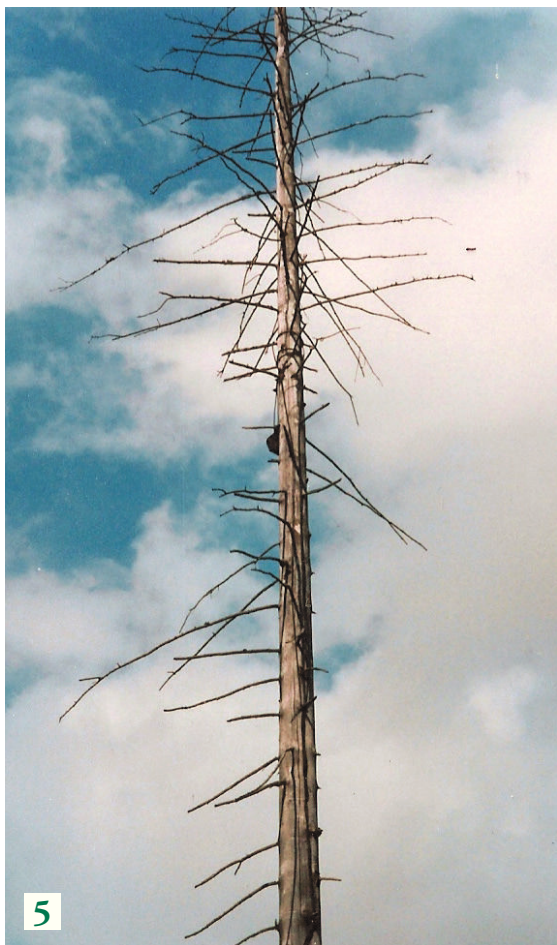
POZVÁNKA

na jarní členskou schůzi spolku Patron

Schůze se koná v sobotu 24. dubna 2010 v klubovně Tatraru Jablonec nad Nisou, v Jungmannově ulici, od 10:00 hodin.

Jakékoliv příspěvky pro zpestření programu schůze nebo promítání diapozitivů jsou vítány. Na schůzi bude také možné pro ty, kteří tak ještě neučinili, zaplatit členský příspěvek na rok 2010.

Výbor spolku Patron

Pomník šesti oldřichovským občanům padlým na různých bojištích

Tento pomník se nachází v prostoru hřbitova v Oldřichově v Hájích, a to v pravé zadní části u zdi, při pohledu od vstupní brány. Je vlastně součástí pomníku obětem I. světové války. Dříve však stával v parčíku před budovou obecné školy, ta byla postavena roku 1865 při cestě do osady Pily. Pomník postavili členové spolku vojenských veteránů na počest padlých ve válkách v roce 1849, 1859, 1866 a 1879. Slavnostně byl odhalen 23. července 1905.

Pomník obětem I. světové války je věnován 55ti padlým mužům z Oldřichova v Hájích a Filipky, z celkového počtu 300 odvede-

ných. Vysvěcen byl v roce 1922. Na čtyřech leštěných žulových tabulích jsou zveřejněna jména padlých, nezvěstných i zemřelých po skončení války na následky zranění. V době svého vzniku stál 40 000 korun a jeho původní místo bylo před hostincem na křižovatce do osady Pily.

Zdroje: První česká kronika obce Oldřichov v Hájích, autora Ladislava Ulbrycha, vydaná v roce 2006 u příležitosti 625 let existence obce.

Doprovodný text Miloslava Nevrlého k historickým pohlednicím ve stolním kalendáři „Letem Libereckým krajem“ z roku 2009.

ANTON FRANZE

1.ART. REG. g. MAILAND 1849

FLORIAN SEIBT

5.ART. REG. g. VERONA 1859

JOS. SCHÖLER

36. INF. REG. g. ITALIEN 1866

KARL ELSTNER

2.JÄG. BAT. g. KOMORN 1849

FRZ. EFFENBERGER

1.JÄG. BAT. g. KÖNIGGRATZ 1866

KARL EFFENBERGER

74.INF. REG. g. RAGUSA 1879

GEWIDMET UNSEREN

GEFALLENEN KRIEGERN !

*Pro časopis Patron napsal a nafotil:
Hynek Farský*

Patron

Informace přátel drobných památek
Jizerských hor č. 1/2010 (21. ročník)

Vydává spolek PATRON, občanské sdružení se sídlem: Lučany nad Nisou č.p. 503, PSČ 468 71, IČO-64669807, bankovní spojení ČSOB Jablonec nad Nisou, číslo účtu 505 378 463/0300, www.spolekpatron.bdnet.cz, šéfredaktor: Günter Menzel, vydávání občasníku PATRON je povoleno OkÚ – Jbc – 941/34, výtisk je neprodejný a slouží výhradně pro vnitřní potřebu sdružení a jeho členů! Příspěvky, články a fotografie do dalšího vydání zašlete nejpozději do 4. 6. 2010 na adresu: Günter Menzel, Na Skřivanech 552, 460 15 Liberec 15 nebo e-mailem: gmenzel@volny.cz

Grafická úprava a tisk:

reklama-4u.cz
reklamní agentura

e-mail: info@reklama-4u.cz
www.reklama-4u.cz